

УДК 130.2:716.77

Н. А. Ченбай

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГЛОБАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Національний авіаційний університет; e-mail: chenbai@gmail.com;
ORCID: 0000-0003-3744-3166

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей впливу інформаційно - комунікаційних технологій на свідомість як окремої людини, так і суспільства загалом в умовах глобальних перетворень усіх сфер суспільного буття, що відбуваються на зламі тисячоліть. Показано, що означені технології є нейтральними за своєю природою, проте залежно від мети тих, хто має доступ і можливості їх використовувати, ці технології можуть нести людству як благо, так і зло. Відмічено, що маніпуляція масовою свідомістю як спосіб управління людьми досягає більшого ефекту за умови зниження загальнокультурного рівня людей у суспільстві. Альтернативним сценарієм подальшого розвитку суспільства визнано пріоритетне використання інформаційно-комунікативних технологій у гуманітарній сфері, оскільки лише рух шляхом відродження духовної сфери та контроль технологічного прогресу може призвести до якісного життя людства в майбутньому.

Ключові слова: глобалізація; глобальне суспільство; комунікація; інформаційно-комунікаційні технології; інформація; інформаційний вплив; масова свідомість.

Вступ

В умовах сучасної глобалізації, яка впливає на всесвітній простір комунікацій, проникаючи у повсякденність, формується новий соціальний устрій. Однією з найголовніших характеристик цього процесу фахівці вважають комп'ютеризацію міжособистісних взаємин як окремих індивідів, соціальних груп, так і суспільства загалом у планетарному масштабі. У зв'язку з постійним зростанням обсягу інформації протягом усієї історії людства існувала потреба у засобах для її передачі й поширення. В сучасному світі, в якому інформація почала відігравати ключову роль, ефективність комунікаційних технологій прямо залежить від інтенсивності впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в усі соціальні практики. Піднесення ролі комп'ютерних систем, систем зв'язку, телекомунікацій у житті соціуму суттєво вплинуло на комунікативну сферу, через що остання зазнала істотної перебудови: не тільки збільшилася кількість комунікативних практик, але й змінилися цілі та зміст самої комунікації через домінування в ній маніпулятивної складової.

Більшість досліджень впливу комунікаційних технологій на людську свідомість вирізняються проблемою обмеження свободи особистості й зводиться до висновку, що даний вид технологій сприяє стандартизації, масифікації, дегуманізації, фрагментації і т.ін. сучасної культури, що призводить до зміни характеру взаємовідносин між людиною та суспільством, а також містить загрозу втрати особистості. На нашу думку, не зважаючи на досить тривалу історію дослідження проблеми, наявність чисельних публікацій, у яких висвітлювалися різні аспекти впливу комунікаційних технологій на масову свідомість, досі не отримав рефлексії аспект впливу інформативно-комунікаційних технологій на індивіда в якості не об'єкта, а суб'єкта масової комунікації. Це зумовлює необхідність проведення соціально-філософського дослідження інформаційно-комунікаційних технологій як соціокультурного феномену шляхом виявлення як позитивних, так і негативних наслідків їхнього впливу і на окрему людину, соціальну групу, і на суспільство загалом у світовому масштабі.

Мета дослідження

Метою даного дослідження є осмислення інформаційно-комунікаційних технологій як соціокультурного феномену, висвітлення їхньої ролі в якості посередників між реальністю як такою і тим, як людина її сприймає. Здійснюється філософська рецепція соціокультурних наслідків впливу новітніх комунікаційних технологій на свідомість як окремого індивіда, соціальну групу, так і суспільства загалом.

Методологія дослідження

Відповідно до мети у процесі дослідження буде застосовано соціокультурний методологічний підхід, який дозволить виявити особливості комунікативних процесів, які відбуваються в глобальному суспільстві на початку нового тисячоліття, а також окреслити як позитивні, так і негативні наслідки застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Метод порівняльного аналізу дозволяє виявити зміни, які відбулися в комунікативній сфері впродовж останніх десятиліть.

Результати

Не зважаючи на те, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології з'явилися порівняно недавно і не встигли гармонічно влитися в традиційну культуру, вони майже одразу стали об'єктом всебічного дослідження фахівців різних галузей науки. Така увага зумовлена тим, що протягом нетривалого часу за допомогою означених технологій відбулося проникнення в усі сфери життя людей, спричинивши його докорінну перебудову через вплив на їхню свідомість. Фахівці констатують, що на початку ХХІ століття значно прискорилися процеси руйнування традиційних культур різних народів, що супроводжуються зміною традиційних комунікацій і заміщенням їх професійно вибудованими за допомогою посередництва засобів масової інформації та комунікації.

До розуміння сутності комунікації в науці й філософії сформувалися декілька підходів. Так, К.-О.Апель та Ю. Габермас, у межах розробленої ними етики дискурсу, вирізняють дві форми повсякденної комунікації – комунікативну дію та дискурс. На їхню думку, саме комунікація є універсальною формою соціальності, що змінюється в історичному контексті. Зокрема, Ю. Габермас обстоював тезу щодо історичності людської природи, відкинувши

ідею про її незмінність, коли писав, що «люди живуть і діють кожен у своєму життєсвіті і ніколи в світі» (Габермас, 2001). При цьому особливої цінності набуває «комунікативна компетенція» як здатність вести дискурс, у процесі якого досягаються згода та взаєморозуміння учасників, відновлюється «вільна від примусу комунікація», продуктивна сила якої є важливою засадою теоретичного розуміння соціального життя, що створює соціальну мережу, забезпечує «поступальну раціоналізацію життєвого світу» та втілюється в інституціях демократичної правової держави, якій властивий лише примус кращого аргументу (Габермас, 2001: 195).

У наш час поняття комунікації інтерпретується як: 1) засіб зв'язку будь-яких об'єктів матеріального і духовного світу, тобто як певна структура; 2) спілкування, у процесі якого люди обмінюються інформацією; 3) передача і масовий обмін інформацією з метою впливу на суспільство і на його складові компоненти (Колеснікова, 2007). Метою комунікаційного процесу завжди було і є забезпечення взаємозв'язку, обміну інформацією між людьми, для досягнення якої його учасники використовують різні канали реалізації взаємодії (особисті контакти, публічні виступи, ЗМІ і т. ін.). Сьогодні його ефективність більшою мірою залежить від інтенсивності впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, поява яких «викликає до життя інший тип взаємозв'язку між людьми, етнічностями й народами, зумовлений, за словами З. Баумана, девальвацію «простору», відмінним від модерного способом мислення та комунікацій, новим способом ідентифікації подій, явищ та самих людей» (Носова, 2016 : 80). Так, уже розроблені й активно використовуються спеціальні програми, які без відома користувача можуть включати відеокамеру або мікрофон на його комп'ютері. Через мобільні пристрої зв'язку можна в будь-який момент встановити місцезнаходження телефону, його власника і т. ін.

Більшість Інтернет-сайтів примушують користувачів зареєструватися, залишити про себе якомога більше інформації, яку згодом обробляють і використовують зацікавлені особи з певною метою. Таке зростання ролі інтернет-ресурсів у соціальних комунікаціях, підвищення авторитетності й впливу соціальних мереж, поширення on-line спілкування між їхніми користувачами дозволяє стверджувати, що в соціальних медіа нині відбуваються революційні зміни. За словами М. Кастельса, «онлайн мережі стають формами «спеціалізованих спільнот», тобто, формами комунікабельності, побудованими навколо специфічних інтересів...» (Кастельс, 2007: 132). Користувачами різних соціальних мереж уже стали сотні мільйонів людей з усіх країн світу. Взв'язавши до уваги ситуацію, що склалася в світі в останні місяці, можна припустити, що аудиторія соціальних мереж збільшилася в рази. З огляду на зазначене вище, аргументовано видається думка тих дослідників, які вважають, що в світі відбулася загальна зміна форм соціальності, що визначається комунікативним характером самої соціальної реальності.

Активне впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій породжує низку проблемних питань і неоднозначних оцінок наслідків їхнього впливу на людську свідомість. Так, значна кількість дослідників небезпідставно вважають, що ці технології здатні формувати нові форми соціального примусу та прихованої маніпуляції. Зокрема, Н. Постман переконали, що приватне життя людей стало більш доступним для маніпуляцій владними інститутами та комерційними структурами. Свого часу американський дослідник активно виступав проти надмірного захоплення комп'ютерною технікою, особливо в школах, які, на його думку, повинні залишатися місцем спільного навчання. Н. Постман стверджував, що персональні комп'ютери віднімають у людей живе спілкування (Постман, 2003). Ж. Бодріяр не випадково вважав засоби комунікації системою соціального контролю. Серед сучасних постановок питання імпонує позиція вітчизняного дослідника М. Титаренко, який пише: «Не можна інформувати, не впливаючи на свідомість, так само, як не можна формувати світогляд, не інформуючи» (Титаренко, 2006: 121). Саме тому, розвиває далі думку мислитель, у кожному суспільстві необхідно сформувати нове, а точніше – реконструювати старе, «органічне світомислення», шляхом повернення до своїх джерел, але з урахуванням нових реалій. «Питання слід ставити інакше: як посприяти його відновленню, як оберігати від мутацій, від маніпуляцій, від сучасних клонуваних стереотипів, ідеологем й квазіістин, від ін'єкцій маскульту, мамони й законів ринку (чит. джунглів), що призводять до одноразового звикання пересічних обивателів? Як налаштувати їх душевні приймачі на хвилі світоглядної інформації та космічного мислення? Простої відповіді годі знайти, як і рецепту для лікування цієї прикрої часткової «амнезії»» (Титаренко, 2006: 118). Ситуацію ускладнює той факт, що сучасні методи інформаційного впливу постійно удосконалюються. Природно, що бачення перспектив їхнього подальшого розвитку сучасними дослідниками є різноманітним. Так, у цьому контексті Т. Пода, досліджуючи сутність інформаційних війн та особливості їхнього впливу на політичну свідомість, підкреслює, що «раніше пропаганда була направлена на захоплення і маніпулювання всією свідомістю людини, то сьогодні відбувається маніпулювання тільки однією зі сторін особистості, тоді як людина загалом залишається абсолютно нормальною і тверезо оцінює навколишню реальність» (Пода, 2014: 68).

Погодимось з такими прикінцевими висновками дослідників, проте досі залишається відкритим питання: «Що саме сприятиме формуванню нового світомислення, завдяки якому людина набуде здатність протистояти негативному впливу нових інформаційно-комунікаційних технологій?». Деякі фахівці вважають, що споживання креативної, світоглядної, творчого характеру інформації з надійних джерел, а не «штучної, викривленої внаслідок фрагментарності...», без зв'язку з минулим чи майбутнім, з іншими подіями, поза контекстом» (Носова, 2016: 87) сприятиме формуванню нового,

«космічного світомишлення». Наслідком ігнорування такої вимоги часу може стати формування спотвореного сприйняття людиною світу, що, у свою чергу, може призвести до непередбачуваних дій і вчинків з її боку. До аналогічних висновків у 90-х роках минулого століття прийшли вчені Гордон Драйден та Джаннетт Вос у праці «Революція в навчанні», через що закликали людство перейти від технологій до повторного відкриття власного ества. За їхніми словами, саме наприкінці ХХ ст. нарешті відбувся перехід «до усвідомлення й використання величезного потенціалу людського мозку» (Драйден, Вос, 2005: 73). Проте, як показав час, повернення до дослідження внутрішнього світу людини виявилось значно складнішим і тривалим процесом.

Обговорення

Соціальні комунікації, вплив різних інформаційно-комунікаційних технологій на людську свідомість із метою її зміни, як уже було зазначено вище, є перманентною темою як філософського, так і загальнонаукового дискурсу. Своїх особливостей набуває вона і у ХХІ ст. Адже, за словами Г. Почепцова, більшість технологій впливу на масову свідомість і пов'язані з ними професії з'явилися ще в минулому столітті, а у ХХІ – отримали подальший розвиток й удосконалення (Почепцов, 1999: 5). В останні десятиліття максимально загострилася проблема інтернет-залежності (інтернет-адикції), пошукам шляхів вирішення якої присвятили низку праць як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники в усьому світі. Вона виникає внаслідок нав'язливого прагнення деяких людей (їхня кількість стрімко збільшується - Н.Ч.) постійно використовувати інтернет, проводячи майже увесь свій час у мережі. Віртуальна комунікація формує свою субкультуру: власні норми, заборони, свою власну емоційну атмосферу, етикет в має свої особливості, на відміну від безпосереднього спілкування в реальному житті (Скиба, 2019: 176). Особливо привабливим віртуальне життя для залежних людей стає тоді, коли традиційне спілкування з якихось причин стає складним процесом і поступово втрачає свою необхідність і цінність. Із часом реальний світ для таких користувачів мережі замінюється віртуальним, у якому, за словами Г. Носової, «реальний суб'єкт не помічає того моменту, коли він витісняється віртуальним, бо після витіснення цього уже нікому помітити: витіснений суб'єкт не реальний» (Носова, 2016: 85). Так, згідно з дослідженнями американських учених, близько 8% користувачів інтернету вже мають таку патологію (Мартінова, 2002: 28).

Для характеристики особливостей ситуації, що склалася, фахівці все частіше почали використовувати термін «ескапізм», яким позначають різні способи втечі людини від реальності, що репрезентуються сучасними технологіями і масовою культурою. Особливий інтерес соціологів і психологів викликає феномен онлайн-рольових ігор, коли гравці повністю занурюються у вигаданий світ (Шапинская, 2013). Масштабність проблеми зростає, коли мова заходить про дитячі та підліткові групи, оскільки в такому віці психіка дитини ще не сформована і схильна до будь-якого зовнішнього

впливу. Чисельні розвідки науковців виявили, що інтернет-адикція виявилася набагато глибшою проблемою, ніж здавалася спочатку. Не випадково деякі дослідники порівнюють її з наркотичною залежністю, яку людина з міцним здоров'ям може не усвідомлювати і не відчувати її негативних наслідків протягом тривалого часу. Дискомфорт не відчувається, доки особа має є вільний доступ до мережі, але, за умови його втрати, майже одразу з'являються відчуття тривоги і страху, що виникають на фоні самотності й бездіяльності. Такий стан є закономірним, оскільки такі люди не готові залишитись наодинці з реальним світом, сприймаючи його як небезпечне середовище для життя.

Свого часу К. Ясперс писав, що протягом усієї історії людства самотність була «коренем справжньої діяльності», але при цьому уточнював, що «ця самотність особистості мала певне відношення до народу, якому вона історично належала. Сьогодні ж необхідно прожити життя так, ніби людина є абсолютно самотньою і починає все спочатку; здається, що її життя нікого не цікавить, вона не оточена ні атмосферою дружби, ні атмосферою ворожнечі» (Ясперс, 1991: 366). В одній із попередніх робіт ми досліджували один із аспектів цієї проблеми, зазначаючи, що самоізоляція, самотність людини є наслідками довготривалого перебування у віртуальному світі, що негативно впливає на мовлення людини і спричиняє складності діалогу (Ченбай, 2019: 98). З часу публікації праці К. Ясперса минуло понад сімдесят років, проте його висновки не втратили актуальності й повною мірою відповідають опису проблеми, з якою зіткнулися суспільства різних країн світу на зламі тисячоліть. Отже, з огляду на зазначене вище, можна припустити, що за умови подальшого її ігнорування, або недостатності докладених зусиль щодо її подолання, в недалекому майбутньому над кожним суспільством нависне цілком реальна загроза втрати цілого покоління повноцінних членів.

Слід відмітити, що важливу роль у поширенні інформаційно-комунікативних технологій відіграє комерційний чинник. Так, активне застосування PR-технологій різними компаніями означає, по суті, їхню систематичну діяльність, спрямовану на зміну думки певної цільової аудиторії щодо будь-якого продукту задля досягнення маркетингових цілей. Про такий підхід ще в 70-х роках минулого століття писав Ж. Бодріяр, коли підкреслював, що реклама затверджує і регулює спосіб поводження з речами (сьогодні до неї додаються маркетингові комунікації і PR - технології - Н.Ч.), метою якої є не стільки сприяння продажу товарів, скільки формування в свідомості людей цілісного образу суспільства, що «обдаровує» своїх членів матеріальними благами (Бодрійяр, 1995). Задля досягнення поставленої мети сучасні маркетологи та PR - технологи в своїй практиці спираються на різноманітні нерациональні компоненти поведінки, соціально-психологічні мотиви й цілі споживача. Наприклад, враховується бажання людини (соціальної групи) об'єднатися з іншими людьми з метою: наслідувати стиль життя іншої, привабливої

для неї соціальної групи; слідувати моді; виділятися з натовпу; бути «не такою, як усі» і т. ін. Тут, зазвичай, береться до уваги так званий ефект «сноба», який детально описав американський економіст і соціолог Т. Веблен у праці «Теорія дозвольного класу: економічне дослідження інституцій». Згідно з Т. Вебленом, це величина, на яку зростає попит завдяки збільшенню ціни на продукт, через те, що споживання цього продукту є «демонстративною марністю» (Веблен, 1984).

Отже, як доводить зазначене вище, сучасні інформаційно-комунікаційні технології, залишаючись самі по собі нейтральними, надають величезні можливості для впливу на масову свідомість тим, хто має змогу ними скористатися. В подальшому все ще більше залежатиме від моральних якостей їхніх користувачів, оскільки цей вид технологій може привнести як благо, так і зло в життя людей. В означенні тенденцій осмислення майбутнього розвитку суспільства не можна не звернути увагу на думку М. Назарова, який пише: «Мінімізуючи можливості прояву критичних настроїв в суспільстві, комерційні засоби масової комунікації опосередковано, проте ефективно перешкоджають розвитку реального критичного світогляду» (Назаров, 2003: 252). У свою чергу, досліджуючи вплив комунікаційних технологій на традиційне суспільство, наслідком якого стала трансформація ідентичності, О. Ревуцька та О. Назаров відмічають, що сучасні комунікаційні технології «можуть транслювати як міфи минулого, так і міфи сьогодення. За їхньою допомогою люди, які мають таку можливість, можуть вселити в нас те, чого немає в реальності, можуть підправити, підретушувати реальність. Як наслідок, ідентичність може бути сильно ослабленою або навіть зруйнованою і надалі заміненою іншою» (Ревуцька, Рязанов, 2012: 34). У підсумку дослідники попереджають про небезпеку будь-якого втручання в традиційну культуру або спроб її переробки.

Висновки

Виходячи з проведеного дослідження, можна говорити про неоднозначний характер впливу використання інформаційно-комунікаційних технологій на людську свідомість. Цей короткий огляд міркувань сучасних дослідників щодо проблеми дозволяє висвітлити лише частину існуючих запитвань. Так, значний потенціал «паблік рилейшнз», які активно ввійшли в сучасний інформаційний простір і володіють характеристиками та статусом мультикомунікаційної технології, дає право в подальшому дослідити як їхні можливості і переваги, так і негативні наслідки від їхнього використання. Проте вже зараз можна стверджувати, що потужний потенціал сучасних інформативно-комунікаційних технологій приваблює все більше комерційних та політичних структур, які розглядають особистість в якості об'єкта прагматичної маніпуляції. Причин такого стану декілька, проте головною з них залишається низький загальнокультурний рівень значної кількості людей у різних суспільствах, яких «сильні світу цього» за допомогою означених технологій

відволікають від нагальних соціальних і політичних проблем, скеровуючи їхні думки і дії у потрібне маніпуляторам русло. Саме тому особливо важливим видається нині використання інформаційно-комунікаційних технологій у гуманітарній сфері, оскільки такий шлях у кінцевому підсумку може привести до покращення життя людей у всьому світі. Тобто, лише рухаючись шляхом відродження духовної сфери, взявши під повний контроль технологічний прогрес, людство отримає шанс на якісне життя в майбутньому. Адже лише спільними зусиллями критично мислячих людей, зі здоровим глуздом можна не допустити того, щоб справдилися слова відомої авторки наукової фантастики В. Журавльової: «Прикро, коли речі є розумнішими за людей!»

Список літератури

1. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну /Ю. Габермас; пер. з нім. В. Купліна. – К.: Четверта хвиля, 2001. – 424 с.
2. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории / Ю. Хабермас; [перев. с нем. Ю. С. Медведева под редакцией Д. В. Складнева]. – СПб.: Наука, 2001. – 417 с.
3. Колесникова И.А. Коммуникативная деятельность педагога / И.А. Колесникова; под. ред. В.А. Сластенина. – М., 2007.
4. Носова Г.Ю. Невизначеність соціального процесу: навколо ідентичності / Г.Ю. Носова. – К.: Стилоус, 2016. – 112 с.
5. Кастельс М. Інтернет-галактика / М. Кастельс. – К.: Ваклер, 2007. – 304 с.
6. Постман Н. Інформуючись до смерті / Н. Постман [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://neilpostman.ucoz.ru/publ/1-1-0-37>.
7. Бодрийяр Ж. Реквием по масс-медиа / Ж. Бодрийяр [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Bodr/Rekviem.php
8. Титаренко М. Світоглядна публіцистика: спроба полемічного дискурсу / М. Титаренко // Вісник Львівського університету. Серія журналістики. – Львів. – Вип. 28. – 2006. – С. 118-134.
9. Пода Т.А. Інформаційна війна як стратегія формування політичної свідомості (соціально-філософський аналіз). / Т.А. Пода // Вісник Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – К.: НАУ. – № 1 (19) – 2014. – С. 67-70.
10. Драйден Г., Вос Д. Революція в навчанні / Г. Драйден, Д. Вос; пер. з англ. М. Олійник. – Львів: Літопис, 2005. – 542 с.
11. Почепцов Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Г. Почепцов // Ваклер, серия – 1999. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: з сайту "Інформація, управління, бізнес" (www.iub.at.ua).
12. Скиба О.П. Інтернет-комунікації в інформаційному суспільстві: соціокультурний аспект / О.П. Скиба // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – К.: НАУ. – № 2 (30) – 2019. – С. 173-177.
13. Мартынова О.С. Критерии оценки Интернет-зависимости // Психотерапия и консультирование. – М., 2002. – № 3. – С. 27 – 30.
14. Шапинская Е.Н. Массовая культура: теории и практики / Е.Н. Шапинская. – М.: Согласие, 2017. – 386 с.
15. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс; пер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с. (Мыслители XX в.).
16. Ченбай Н.А. Трансформації ідентичності в умовах інформаційно-технологічної революції (соціокультурний аспект) / Н.А. Ченбай // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – К.: НАУ. – № 2 (30) – 2019. – С. 95-100.
17. Бодрийяр Ж. Система вещей / Ж. Бодрийяр; пер. с фр. С. Зенкина. – М., 1995. – С. 135-163.
18. Веблен Т. Теория праздного класса: экономическое исследование институций / Т. Веблен; пер. с англ. Вступительная статья к. эконом. н. С. Сорокиной; общая ред. д. эконом. н. В. Мотылёва. – М., 1984. [Електронний ресурс].

– Режим доступа: Центр гуманитарных технологий: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/5890>

19. Назаров М.М. Массовая коммуникация и общество. Введение в теорию исследования /М.М. Назаров. – М.: Аванти плюс, 2003. – С. 252.

20. Ревуцкая Е.А., Рязанов А.В. Современные коммуникативные технологии и традиционное общество/ Е.А. Ревуцкая, А.В. Рязанов// Журнал «Власть». – 2012. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-kommunikativnye-tehnologii-i-traditsionnoe-obschestvo>

References

1. Habermas, Yu. 2001. *Filosofskyi dyskurs Modernu* [Philosophical Discourse Modern]. Kiev: Chetverta khvyliia.
2. Habermas, Yu. 2001. *Vovlecheniye drugogo. Ocherki politicheskoy teorii* [Involvement of another. Essays on Political Theory]. SPb.: Nauka.
3. Kolesnykova, Y. 2007. *Kommunikativnaia deiatel'nost' pedahoha* [The communicative activity of the teacher]. Moscow.
4. Nosova, H. 2016. *Nevyznachenist sotsial'nogo protsesu: navkolo identychnosti* [Uncertainty of the social process: around identity]. Kiev: Stylos.
5. Kastels, M. 2007. *Internet-halaktyka* [Internet galaxy]. Kiev: Vakler.
6. Postman, N. *Ynformyruemsia do smerty* [Informed to death]. Access mode: <http://neilpostman.ucoz.ru/publ/1-1-0-37>.
7. Baudrillard, J. *Requiem in Media* [Requiem for the media]. Access mode: http://www.Gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Bodr/Rekviem.php
8. Tytarenko, M. 2006. *Svitohliadna publitsystyka: sprobha polemichnogo dyskursu* [Informed to death]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia zhurnalistyky*, 28: 118-134.
9. Poda, T. 2014. *Informatsiina viina yak stratehiia formuvannia politychnoi svidomosti (sotsialno-filosofskyi analiz)*. [Information warfare as a strategy for the formation of political consciousness (socio-philosophical analysis)]. *Visnyk Natsional'nogo aviatsiinoho universytetu. Seriiia: Filosofiia. Kulturolohiia*, 1 (19): 67-70.

10. Draiden, H., Vos D. 2005. *Revolutsiia v navchanni* [Revolution in teaching]. Lviv: Litopys.

11. Pocheptsov, H. *Kommunikativnye tekhnolohyy dvadtsatoho veka* [20th Century Communicative Technologies]. Access mode: "Informatsiia, upravlinnia, biznes" (www.iub.at.ua).

12. Skyba, O. 2019. *Internet-komunikatsii v informatsionomu suspilstvi: sotsiokulturnyi aspekt* [Internet-communication in informational suspension: social and cultural aspect]. *Visnyk Natsional'nogo aviatsiinoho universytetu. Seriiia: Filosofiia. Kulturolohiia*, 2 (30): 173-177.

13. Мартынова, О. 2002. *Krytery otsenky Yninternet-zavysymosti* [Internet Addiction Assessment Criteria]. Moscow: *Psykhoterapiia y konsultyrovanye*.

14. Shapynskaia, E. 2017. *Massovaia kultura: teoriya y praktyky* [Mass Culture: Theories and Practices]. Moscow: *Sohlasye*.

15. Iaspers, K. 1991. *Smysl y naznachenye ystory* [The meaning and purpose of history]. – Moscow: Polytyzdat.

16. Chenbai, N. 2019. *Transformatsii identychnosti v umovakh informatsiino-tekhnolohichnoi revolutsii (sotsiokulturnyi aspekt)* [Transformation of identity in the minds of the information and technological revolution (social and cultural aspect)]. *Visnyk Natsional'nogo aviatsiinoho universytetu. Seriiia: Filosofiia. Kulturolohiia*, № 2 (30): 95-100.

17. Bodryiir, Zh. 1995. *Systema veshchei* [System of things]. – Moscow.

18. Veblen, T. 1984. *Teoriya prazdnogo klassa: ekonomycheskoe yssledovanye ynstitutsyi* [Idle Class Theory: An Economic Study of Institutions]. Moscow. Access mode: <https://gtmarket.ru/laboratory/basis/5890>

19. Nazarov, M. 2003. *Massovaia kommunikatsiia y obshchestvo. Vvedeniye v teoriyu yssledovaniia* [Mass communication and society. Introduction to Research Theory]. – Moscow: Avanty plus.

20. Revutskaia, E., Riazanov, A. 2012. *Sovremennye kommunikativnye tekhnolohyy y tradytsyonnoe obshchestvo* [Modern communication technologies and traditional society]. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-kommunikativnye-tehnologii-i-traditsionnoe-obschestvo>.

Н.А. Ченбай

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ГЛОБАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА

Статья посвящена исследованию особенностей влияния информационно-коммуникативных технологий на сознание как человека, так и общества в целом в условиях глобальных преобразований всех сфер общественного бытия, происходящих на изломе тысячелетий. Показано, что данные технологии нейтральны по своей природе, но в зависимости от целей тех, кто имеет доступ и возможности использовать эти технологии, они могут стать источником как блага, так и зла. Отмечено, что манипуляция массовым сознанием как способ управления людьми достигает большего эффекта при условии снижения общекультурного уровня людей в обществе. Альтернативным сценарием дальнейшего развития общества признано приоритетное использование информационно-коммуникативных технологий в гуманитарной сфере, поскольку только движение путем возрождения духовной сферы и контроль технологического прогресса может привести к качественной жизни человечества в будущем.

Ключевые слова: глобализация; глобальное общество; коммуникация; информационно-коммуникационные технологии; информация; информационное влияние; массовое сознание.

N. Chenbai

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES OF GLOBAL SOCIETY

The article is devoted to the study of the peculiarities of the influence of information and communication technologies on the individual and social consciousness in the conditions of global transformations of all the spheres of society's life, which take place at the turn of the millennium. These technologies have been shown to be neutral in nature, but depending on the purpose of those who have access to and the ability to use these technologies, they can bring both good and evil to humanity. It is noted that the manipulation of mass consciousness as a way of managing people achieves a greater effect on the basis of the decrease of the general cultural level of people in the society. **Introduction** In the conditions of modern globalization, which affects the world space of communications, penetrating into everyday life, a new social system is being formed. The effectiveness of communication technologies directly depends on the intensity of the introduction of information and communication technologies in all social practices. In our opinion, the aspect of the impact of information and communication technologies on the individual as not an object, but a subject of mass communications has not been reflected yet, which makes a study of special importance. **The aim and tasks** The article is devoted to the study of information and communication technologies as a socio-cultural phenomenon, highlighting their role as intermediaries between reality as it is and the one perceived by people. **Research methods** A socio-cultural methodological approach has been applied to reveal the features of communicative processes occurring in the global society, as well as outline both the positive and negative consequences of the use of information and communication technologies. The method of comparative analysis allows to identify changes that have occurred in the field of communication in recent decades. **Research results** The purpose of the communication process has always been to ensure communication, exchange of information between people, to achieve which its participants use different channels of interaction. Today, its effectiveness depends largely on the intensity of the introduction of new information and communication technologies. This process raises a number of problematic issues and ambiguous assessments of the consequences of their impact on human consciousness. Modern methods of informational influence are constantly being improved. **Discussion** In recent decades, the problem of Internet addiction has become more acute. An important role in the spread of information and communication technologies has been played by